

Sygn. akt II CSK 236/07

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 19 września 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Stanisław Dąbrowski (przewodniczący)

SSN Maria Grzelka (sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

Protokolant Anna Banasiuk

w sprawie z powództwa Fabryki W. w Szwajcarii
przeciwko Syndykowi Masy Upadłości Fabryki W. S.A.
w O.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 19 września 2007 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 22 września 2006 r., sygn. akt I ACa 371/06,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanego Syndyka Masy Upadłości Fabryki „W.” S.A. w O. od wyroku Sądu Okręgowego w Ł., mocą którego zasądzono od pozwanego na rzecz powodowej Fabryki W. w Szwajcarii kwotę 4.857,426,- złotych z odsetkami ustawowymi. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne i ich prawną ocenę poczynione przez Sąd pierwszej instancji; były one następujące:

W dniu 16 września 2002 r. Spółka z o.o. „B.” w W. (nieuczestnicząca w rozpoznawanej sprawie) zawarła z Fabryką „W.” S.A. jako kupującym umowę sprzedaży linii produkcyjnej i urządzeń do produkcji wózków za cenę 1.242,000,- Euro. W paragrafie drugim punkt 2.6 umowy zawarto zapis, że kupujący może poprosić Fabrykę W. w Szwajcarii o zapłacenie uzgodnionej ceny, oraz, że sprzedający przyjmie zapłatę od Fabryki H. AG jako wywiązanie się z umownych zobowiązań dotyczących płatności. W w/w umowie zastrzeżono też, że sprzedający zachowuje prawo własności przedmiotu umowy do chwili zapłacenia całej ceny kupna. W dniu 16 września 2002 r. strony niniejszej sprawy zawarły umowę nazwaną porozumieniem, w której w nawiązaniu do § 2 pkt 2.6 wskazanej wyżej umowy sprzedaży uzgodniły, że Fabryka W. w imieniu Fabryki „W.” S.A. zrealizuje spłatę płatności wynikającą z umowy, a Fabryka „W.” S.A. musi zapłacić na rzecz Fabryki W. tę spłatę płatności najpóźniej do dnia 31 grudnia 2002 r. Zastrzeżono przy tym, że gdyby Fabryka W. S.A. w tym terminie nie spłaciła na rzecz W. wymienionej płatności to „przechodzą wtedy posiadłość i prawa, które zostały nabyte w wyniku tych płatności automatycznie na rzecz W. z dniem 31 grudnia 2002 r.”

Do dnia 31 grudnia 2002 r. Fabryka W. wpłaciła na konto Spółki z o.o. B. kwotę 792.000,- Euro; ta kwota nie została powodowej Spółce zwrócona do dnia 31 grudnia 2002 r. Resztę pieniędzy do wysokości ceny sprzedaży przekazał Spółce z o.o. B. Bank UBS w Zurychu wykonujący umowę gwarancji bankowej wiążącej go ze stroną powodową. W ten sposób cała cena została sprzedającemu

zapłacona w dniu 25 sierpnia 2003 r., o czym Spółka z o.o. B. zawiadomiła Fabrykę W. S.A. W dniu 11 września 2003 r. powódka wezwała Fabrykę W. SA do wydania przedmiotu umowy sprzedaży z dnia 16 września 2002 r., a następnie, po ogłoszeniu w dniu 12 września 2003 r. upadłości Fabryki W. S.A. wystąpiła z wnioskiem o wyłączenie z masy upadłości i wydanie w/w przedmiotu. Postanowieniem z dnia 16 grudnia 2003 r. Sąd Rejonowy wniosek ten oddalił. Syndyk masy upadłości sprzedał w dniu 15 lutego 2004 r. przedmiotową linię produkcyjną osobie trzeciej za kwotę 1.654.000,- zł plus VAT. Nabywca zamontował linię produkcyjną przez zabetonowanie poszczególnych jej elementów co było niezbędne w celu zamierzonego uruchomienia produkcji wózków.

Na przełomie 2002 r. i 2003 r. Fabryka W. S.A. i Fabryka W. zawarły umowę (bez wpisania daty), która przewidywała, że powódka jako przejemca wchodzi we wszystkie prawa i obowiązki Fabryki W. S.A. jako strony kupującej w umowie z dnia 16 września 2003 r. i staje się stroną tej umowy w miejsce dotychczasowej kupującej. Wszystkie dotychczas zrealizowane przez powódkę płatności miały być zaliczone na poczet ceny określonej w umowie sprzedaży ze Spółką z o.o. B. We wskazanej umowie bez daty wymieniona została jako strona także Spółka z o.o. B., która jednakże umowy tej nie podpisała.

Sąd Apelacyjny podzielił pogląd Sądu Okręgowego, że w przedstawionych okolicznościach doszło do przejęcia przez powódkę długu Fabryki W. S.A. wobec Spółki z o.o. B., a po spłacie długu – do przejścia w dniu 25 sierpnia 2003 r. własności linii produkcyjnej wraz z określonymi urządzeniami na powódkę co usprawiedliwiało twierdzenie powódki, że upadła Fabryka W. S.A. nie była właścicielką wymienionej rzeczy i w konsekwencji rzecz ta nie weszła do masy upadłości. Wprawdzie Spółka z o.o. B. nie podpisała umowy bez daty zawartej przez strony na przełomie 2002 i 2003 roku, ale zgodę na przejęcie długu przez stronę powodową wyraziła w § 2 pkt 2.6 umowy sprzedaży z dnia 16 września 2002 r.

Wobec tego, że linia produkcyjna wraz z urządzeniami współpracującymi została na trwale zamontowana na hali i stanowi obecnie część składową hali, Sąd Apelacyjny uznał za Sądem Okręgowym, że nie podlega ona jako rzecz wyłączeniu

z masy upadłości, natomiast uzasadnione było żądanie powódki (zmodyfikowane w toku procesu) zasądzenia na jej rzecz świadczenia pieniężnego, które pozwany Syndyk otrzymał za sprzedaną linię produkcyjną. Ponadto, za zasadne uznał Sąd Apelacyjny żądanie powódki zasądzenia od Syndyka odszkodowania w kwocie 3.203,426,- złotych, obejmującej równowartość w złotych polskich dwóch rat zapłaconych w Euro przez powódkę Spółce z o.o. B. Sąd Apelacyjny także w tym zakresie podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, że Syndyk, zbywając linię produkcyjną, wiedział, że rzecz ta należy do powódki. Za podstawę w/w oceny Sąd przyjął m.in. ustalenia, iż Syndyk był w posiadaniu wezwania powoda z dnia 11 września 2003 r., oraz znał treść umów i porozumień pomiędzy zarządem Fabryki W. S.A. i powódką, a ponadto – wiedział, że linia produkcyjna nie figurowała w ewidencji środków trwałych upadłej Fabryki. Jako prawną podstawę rozstrzygnięcia Sąd Apelacyjny wskazał art. 519 § 2, art. 522, 63 § 1 Kodeksu Cywilnego i art. 28 § 3 Prawa upadłościowego.

W skardze kasacyjnej pozwany Syndyk zarzucił nieważność postępowania ze względu na niedopuszczalność drogi sądowej dla rozpoznania roszczeń o zasądzenie świadczenia wzajemnego oraz o odszkodowanie (art. 28 § 3 Prawa upadłościowego z 1934 r.) bez uprzedniego wyczerpania postępowania przed sędzią – komisarzem w trybie art. 31 § 1 i 3 Prawa upadłościowego. Ponadto, zarzucił naruszenie prawa materialnego – art. 28 § 1 i 3 oraz art. 54 § 1 Prawa upadłościowego – rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. (jedn. tekst Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.), zwanego dalej „Prawo upadłościowe”, oraz art. 65 § 1 i 2, 519 § 1 i 2, 522, 510, 535, 353, 353¹, 509 § 1, 155 § 1, 589, 89, 169, 191, 361 § 1 i 2, 363 § 2 Kodeksu Cywilnego. Wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi odwoławczemu lub uchylenie zaskarżonego wyroku a także poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu, względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz zmianę wyroku Sądu Okręgowego i oddalenie powództwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Postępowanie upadłościowe nie jest ani postępowaniem procesowym ani postępowaniem nieprocesowym lecz szczególnym rodzajem postępowania sądowego, do którego w zakresie nieregulowanym w Prawie upadłościowym stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego (art. 68 Prawa upadłościowego). Charakterystyczna dla tego postępowania instytucja sędziego – komisarza (będącego wszakże sędzią sądu powszechnego), podobnie jak szereg innych instytucji przewidzianych w postępowaniu upadłościowym a nieznanych kodeksowi postępowania cywilnego, zaświadcza jedynie o odmienności trybu postępowania sądowego, nie zaś o drodze innej, niż sądowa dla zgłaszania żądań z art. 28 § 1 i 3 Prawa upadłościowego. W razie wytoczenia powództwa o wyłączenie rzeczy z masy upadłości bez uprzedniego zgłoszenia tego żądania w postępowaniu upadłościowym w trybie art. 31 Prawa upadłościowego zastosowanie znajduje art. 201 § 2 k.p.c., a nie art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. W przypadku, gdy przedmiotem żądania jest zasądzenie sumy uzyskanej przez masę upadłości po zbyciu rzeczy przez syndyka i po uprzednim (przed zbyciem) oddaleniu w postępowaniu upadłościowym wniosku o wyłączenie rzeczy z masy upadłości, także art. 201 § 2 k.p.c. nie znajduje zastosowania. Nie sposób bowiem przyjąć takiej wykładni art. 31 § 1 Prawa upadłościowego, zgodnie z którą zgłaszający prawo do rzeczy, któremu odmówiono w postępowaniu upadłościowym wyłączenia ze względu na ustalenie, że wskazywana rzecz należy do upadłego, miałby obowiązek wystąpienia najpierw do sędziego – komisarza z żądaniem zasądzenia świadczenia wzajemnego, ewentualnie także odszkodowania, skoro przesłanka tego rodzaju żądań została w postępowaniu upadłościowym prejudycjalnie przesądzona na jego niekorzyść.

Zasadnie natomiast skarżący zarzucił naruszenie art. 519 § 1 i § 2 pkt 2, art. 522, 353, 353¹, 361, 363 § 2 i art. 65 Kodeksu Cywilnego oraz art. 28 § 1 i § 3 Prawa upadłościowego.

W zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny ocenił, że doszło do przejęcia przez powódkę długu Fabryki „W.” S.A. wobec Spółki z o.o. „B.” oraz uznał, że w następstwie spłaty przez powódkę przejętego długu powódka stała się właścicielką linii produkcyjnej będącej przedmiotem umowy sprzedaży z dnia 16 września 2002 r. zawartej przez Fabrykę „W.” S.A. ze Spółką z o.o. „B”.

Przejęcie długu (art. 519 k.c. i nast.) jest umową, na mocy której zmienia się osoba dłużnika. Dotychczasowy dłużnik zostaje z długu zwolniony, natomiast dłużnikiem staje się osoba trzecia, która w ramach dotychczasowego, niezmienionego od strony przedmiotowej, stosunku zobowiązaniowego zaciąga własny dług. Wierzyciel może odtąd żądać spełnienia świadczenia tylko od osoby trzeciej, która - jeśli spłaca dług – czyni to we własnym imieniu.

Uszło uwagi Sądu Apelacyjnego, że zarówno z treści § 2 ust. 2.6 umowy sprzedaży z dnia 16 września 2002 r. jak i z treści umowy bez daty zawartej przez strony, a także z pisma Spółki z o.o. „B.” do Fabryki „W.” S.A. z dnia 12 września 2003 (k – 29) wynika, iż rola powódki miała się ograniczać, i w rzeczywistości ograniczyła się, tylko do zrealizowania za Fabrykę „W.” S.A. płatności ceny przypadającej na rzecz Spółki z o.o. „B.”, a nie do obciążenia się powódki własnym długiem wobec Spółki z o.o. „B.”. Wynikało to jednoznacznie ze sformułowania „w imieniu Kupującego” zawartego w umowie bez daty (k – 14) i odpowiadało unormowaniu przewidzianemu w art. 356 § 2 k.c., względnie, mogłoby być rozważane według art. 518 § 1 pkt 3 k.c., co jednak nie jest tożsame z instytucją przejęcia długu.

Przede wszystkim jednak, przejęcie długu skutkuje wejściem osoby trzeciej w miejsce dotychczasowego dłużnika tylko w zakresie w jakim sytuacja dotychczasowego dłużnika wyznaczały jego obowiązki i ewentualne uprawnienia związane z istnieniem długu (art. 524 k.c.). W każdym razie przejęcie długu ani też zrealizowanie przejętego długu nie powoduje wstąpienia osoby trzeciej w sytuację dotychczasowego dłużnika w zakresie w jakim dłużnik ten pozostawał jednocześnie wierzycielem partnera stosunku zobowiązaniowego, z którego jego dług powstał. W tym ostatnim przypadku zmiana podmiotowa stosunku zobowiązaniowego dotyczyłaby osoby wierzyciela a nie osoby dłużnika i wymagałaby przelewu wierzytelności (art. 509 k.c.) którego skuteczność należałoby ocenić przede wszystkim pod kątem istnienia określonej wierzytelności (art. 353 k.c.).

W rozpoznawanej sprawie Sąd Apelacyjny błędnie przyjął, że spłata przez powódkę przejętego długu (niezależnie od tego, że również błędna była ocena Sądu Apelacyjnego, że przejęcie długu nastąpiło) skutkowałą przejściem na powódkę prawa

własności przedmiotowej linii produkcyjnej. W świetle ustalenia, że w umowie sprzedaży z dnia 6 września 2002 r. spółka z o.o. „B.” zastrzegła sobie własność w/w rzeczy do czasu zapłacenia całej ceny uprawniony był jedynie wniosek, że w dniu 25 sierpnia 2003 r. właścicielem linii produkcyjnej stała się Fabryka „W.” S.A. i to bez względu na ocenę, czy zapłata na rzecz Spółki z o.o. „B.” nastąpiła w wyniku przejęcia przez powódkę długu Fabryki „W.” S.A., czy też w ramach zrealizowania wymienionej zapłaty w ramach innej konstrukcji prawnej. Powódka nie wskazywała, ani Sąd Apelacyjny nie rozważał, czy po tym jak Fabryka „W.” S.A. stała się właścicielką linii produkcyjnej (co w razie uznania, że spełnione zostały przesłanki art. 590 k.c. oznaczałoby, iż za moment przejścia własności należałoby uznać datę 16 września 2002 r., ale byłoby to w rozpoznawanej sprawie bez znaczenia) przysługiwała jej względem Spółki z o.o. „B.” określona wierzytelność, oraz, czy wierzytelność ta była przedmiotem przelewu na powódkę ze skutkiem w postaci nabycia przez powódkę roszczenia z art. 28 § 3 Prawa upadłościowego (art. 509 i 510 k.c.). W tej sytuacji brak było podstaw do uznania powództwa za usprawiedliwione co do samej zasady.

Również jako wadliwe należało ocenić stanowisko Sądu Apelacyjnego w zaskarżonym wyroku odnośnie do potraktowania spłaty zrealizowanej przez powódkę na rzecz Spółki z o.o. „B.” jako szkody powódki uzasadniającej żądanie, na podstawie art. 28 § 2 Prawa upadłościowego, odszkodowania od Syndyka. Przede wszystkim, Sąd Apelacyjny w tym zakresie swojego poglądu nie umotywował co sprawia, że powyższa kwestia nie poddaje się pod osąd Sądu Najwyższego i w konsekwencji, brak jest podstaw do odrzucenia zarzutu skargi kasacyjnej odnośnie do naruszenia art. 361 i 363 k.c. W rzeczy samej natomiast wypada zauważyć, że gdyby powódka posiadała prawo do przedmiotowej linii produkcyjnej to ponad wartość świadczenia wzajemnego uzyskanego przez masę upadłości po zbyciu linii przez Syndyka mogłaby skutecznie domagać się odszkodowania, gdyby wykazała, że poniosła szkodę wskutek zbycia w/w linii.

Odnośnie do świadomości Syndyka, że przedmiotowa linia produkcyjna nie należy do upadłej Fabryki przesądzające znaczenie w ustalonych okolicznościach miałyby wiedza Syndyka o zbyciu przez Fabrykę „W.” S.A. prawa własności w/w rzeczy i nabyciu tego prawa przez powódkę. Wobec tego, że dotychczasowe

rozważania Sądu Apelacyjnego nie dostarczają podstaw do przyjęcia, że powódka stała się przed ogłoszeniem upadłości właścicielką wymienionej rzeczy za usprawiedliwione co do zasady należało uznać także zarzuty skargi kasacyjnej co do niewłaściwego zastosowania w zaskarżonym wyroku art. 28 § 3 Prawa upadłościowego odnośnie do odpowiedzialności odszkodowawczej Syndyka.

Pozostałe zarzuty skargi kasacyjnej nie zasługiwały na uwzględnienie ponieważ odnosiły się do przepisów, których Sąd Apelacyjny nie stosował, ani - w związku z twierdzeniami stron - nie miał obowiązku ich rozważenia. Nie wpływa to jednak na ocenę skargi kasacyjnej jako usprawiedliwionej z innych, wcześniej wskazanych przyczyn.

Na marginesie więc jedynie, w związku z wywodami skarżącego w części dotyczącej problematyki części składowych rzeczy, można stwierdzić, że pojęcie rzeczy w rozumieniu art. 28 § 1 Prawa upadłościowego wypełnione jest treścią potoczną, obejmującą każdy przedmiot materialny, byleby tylko był indywidualnie oznaczony i nadawał się do wydzielenia z masy upadłości (por. postanowienie SN z dnia 17 marca 1967 r. I Cz 146/66 – OSNC 1967, nr 11, poz. 203). Ponadto, przedmiotowa linia produkcyjna wraz z urządzeniami współpracującymi nie odpowiada definicji części składowej rzeczy (art. 47 § 2 k.c.).

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.). O kosztach orzeczono na podstawie art. 108 § 2 k.p.c.